

Ima tema koje su uvijek aktualne. Takva je tema uloga oca u razvoju djeteta. Od Sigmunda Freuda naovamo mnogo se pisalo o toj temi. Istražuje se uloga i važnost oca ne samo za djetetov psihički, nego i za religiozni i za duhovni razvoj. O važnosti oca za uravnoteženi razvoj djeteta žestoko se diskutira po svem svijetu među stručnjacima različitih područja. Neki pišu o “društvu bez oca”, drugi o “sumraku boga oca”, opet drugi o “preporodu oca”, svatko prema svom svjetonazoru. Jer se ne radi samo o činjenicama, nego često o ideologijama, pokretima, čak manipulacijama.

Možemo i ovako pitati: Što je zapravo u krizi: očevi ili sinovi, odnosno djeca? Katkada se brkaju perspektive, vidici promatranja problema. Govori se o krizi svećeničkih zvanja, a zapravo bi trebalo govoriti o krizi vjernika. Govori se o krizi redovničkih zvanja, a trebalo bi govoriti o krizi mladih, kojih ima sve manje. Govori se o krizi obitelji, kad bi trebalo govoriti o odnosu muškarca i žene, budući da ima sve više ljudi koji žive zajedno, ali nisu vjenčani. Moglo bi se govoriti i o krizi majčinstva, jer kao plod nekih feminističkih pokreta dijete je postalo vlasništvo žene, a ne muškarca. U patrijarhalnim društvima dijete, osobito sin bio je ponos oca, na neki način njegovo vlasništvo. Neki u tome vide da u tim društvima nije bilo abortusa.

Svrha je ovoga glasnog razmišljanja da promotri opravdanost ili neodrživost nekih općeprihvaćenih uvjerenja s obzirom na ulogu oca u psihičkom razvoju djeteta. Moje je uvjerenje u ovom razmišljanju da je stvarnost puno bogatija i raznolikija nego ideologije. To jednostavno rečeno znači da ima loših, ali i dobrih očeva i da je očeva uloga važna u psihičkom razvoju djeteta, ali nije sudbonosna.

Kad studentima tumačim “teške” teme, pripomenem im da se do kraja tečaja, ne smije upotrebljavati riječ “kriza”. Mi obično govorimo o krizi obitelji i braka, Crkve, o krizi u zvanjima, krizi celibata itd. Nikad nisu strukture u krizi; u krizi su osobe koje

ne vjeruju u vrijednost dotične strukture. Istina, svaka struktura ima svoju krizu, ali i svoju veličinu. Umjesto krize bolje je upotrebljavati riječ "stvarnost". Stvarnost Crkve, stvarnost braka i obitelji, stvarnost celibata, a u našem razmišljanju: stvarnost očeve prisutnosti u razvoju djece. Ovu temu želimo promišljati u tri područja: psihologija, teologija, hagiografija.

PSIHOLOGIJA

Uloga oca u psihičkom razvoju djeteta

406

Uloga oca u razvoju i odgoju djeteta može se promatrati s različitih vidika. Prije svega, otac igra važnu ulogu u razvoju sposobnosti za *međuljudske odnose*. Premda ne posvećuje toliko vremena djetetu kao majka, ipak je prisutan u njegovu životu, pa se nužno razvija između njih čuvstvena veza. Ovaj je odnos drugačije naravi nego onaj s majkom, a može se ilustrirati na igri: igra očeva i djece događa se ciklično, a vrhunac je igre uzbuđenje nakon čega slijedi period niskog napona. Majke daju prednost klasičnim igrama, pa njihov odnos nosi biljeg dublje uzajamnosti.

Kako dijete raste, tako raste i važnost očeve uloge u smislu *modeliranja*. Puno znači već to ako je otac sposoban i voljan dijeliti uspjehe svog djeteta. To ga potiče na daljnju kreativnost. Može se uočiti određeni kontinuitet između rane prisutnosti oca u životu djeteta i kasnijeg odnosa između njih. Otac koji se nije puno bavio djetetom dok je ono bilo malo, kasnije će teže moći uspostaviti značajan odnos s njim. Posljedica toga može biti otuđenost jednog od drugog.

Mimo direktnog utjecaja važan je i *indirektan*, posredan, tj. odnos oca prema cjelini obitelji. Prva okolnost koja će kasnije biti od značenja jest očev odnos prema majci za vrijeme trudnoće. Odsutni otac ne samo da ne učini mnoge stvari za svoje dijete, nego može predstavljati i zapreku za njegov razvoj na indirektan način, tj. otežavanjem majčine uloge u zadovoljavanju materijalnih dobara, fizičkog kontakta i emocionalnog razvoja. Osim toga, otac postaje nestvarnim, umjetno tvorenim bićem u djetetovoj fantaziji koji u jednom momentu izaziva ljutnju zbog razočaranja, u drugom čežnju za idealiziranim ocem. Dijete, naime, živi u trajnoj tjeskobnoj nesigurnosti s obzirom na identitet svog oca: tko je zapravo njegov otac? Divan lik kojem se može diviti i koji bi ga

zasigurno volio da majka nije tako zločesto postupala s njim, ili naprotiv, njegov je otac zločesti čovjek koji ih je napustio pa ga je stoga bolje izgubiti zauvijek, nego ga tražiti.

Osnovni problem rastave za dijete jest, što pati zbog poljuljane ravnoteže u obiteljskom sistemu te zbog trajne napetosti između obaju roditelja. Od toga je samo jedan korak do zaključka, da je vjerojatno ono krivo za neslogu svojih roditelja. Kod ove točke potrebno je spomenuti jednu vrlo čestu predrasudu samohranih majki: od njih se čuje nerijetko, da će odsad biti i majka i otac djetetu. Nažalost, ni jedna majka ne može zamijeniti oca. Ona može intenzivirati svoju majčinsku brižnost, ali ne može zamijeniti očev svijet. Jer ovdje se ne radi samo o jednoj osobi, nego o čitavome jednom svijetu, o svijetu muškarca koji predstavlja drugačije vrijednosti i drugačije odnose prema djetetu, nego svijet žene. Rastavom roditelja iz djetetova života na neki način istupa jedan svijet. Neka majka ostane "samo" majka i bolje je da pusti da dijete barem u mašti dijalogizira sa svojim "dobrim" ocem, jer dijete ima potrebu i pravo na svog oca.

Traganje za identitetom

Na dubljoj psihološkoj razini dvije su zadaće koje dijete u svom razvoju mora ostvariti, a koje mogu biti usporene zbog istupa oca iz njegova života. Prva je zadaća razrješenje prošlih navezanosti na majku, što je nužni uvjet da se izgradi samostalna osobnost; druga je simboličko preuzimanje budućih uloga što je pak uvjet da se izgradi zaručnički odnosno roditeljski identitet, a to osigurava očeva prisutnost. Uvjet za pozitivan ishod ovog traganja jest sposobnost da se da odgovor na dva, na prvi pogled vrlo jednostavna pitanja: "Tko je moj otac?" i "Čije sam ja dijete?"

"Pomozite mi, da odaberem oca" – obratila se psihologu jedna 19-godišnja djevojka, koja se osjećala podijeljenom između dvaju muškaraca. Jedan je njezin tjelesni otac, drugi je novi muž njezine majke. S obzirom na ovaj drugi nije joj jasno čak ni to, kakav je njihov rodbinski odnos, stoga ga jednostavno oslovljava imenom: Ivan. Djevojka pripovijeda kako su je roditelji zapustili do njezine šesnaeste godine, stalno su se svađali. Osjeća se izgubljena u obitelji, ali i u svom tijelu. Sjeća se oca kao onoga koji se brinuo za nju dok je bila mala, ali kad su započele svađe, nije imao više vremena za nju. Ivan ju je posvojio i puno joj je pomogao, premda vjerojatno nije ni svjestan toga. Na pitanje

u čemu joj je pomogao, djevojka odgovara: “U tome, da prežive u meni pozitivna sjećanja na mog oca iz ranog djetinjstva.”

U svijesti ove djevojke nadmeću se dvije slike: slika “stvarnog oca” koji ju je zapustio i slika “surogat-oca” koji se sad brine za nju. Zahvaljujući ovom drugom, djevojka se bolje osjeća od svoje šesnaeste godine naovamo. Ovaj joj je čovjek vratio samouvjerenje, sigurnost. Ali to nije dovoljno, potrebno je još nešto. Ivan nije njezin otac, a da bi postala odrasla žena, potrebno je da definira svoj odnos prema onome muškarcu koji ju je pozvao u život zajedno s njezinom majkom. Budući da mora podijeliti svoju ljubav između dvaju muškaraca, ishod nužno uključuje odbijanje jednoga prihvaćajući drugoga. Nadljudski i neljudski zadatak. Mnogi današnji mladi nisu toliko buntovni koliko u potrazi za izgubljenim ocem.

Navedeni primjer, međutim, nosi i jednu pozitivnu poruku: i poočim može odigrati pozitivnu ulogu u psihičkom razvoju djeteta. Nasreću, u psihologiji ne postoje zakonitosti u strogom smislu te riječi. Nikad se ne može sa sigurnošću reći, da će netko postati ovakav ili onakav, samo zato što je imao takvog oca ili takvu majku. Odsutnost oca, naime, može mladog čovjeka potaknuti i na razmišljanje i odluku da ne ponovi pogrešku svojih roditelja, brodolom njihova braka.

Sažimajući dosadašnja razmišljanja, možemo reći da su otac i majka od temeljnog značenja za psihički razvoj djeteta. Zahvaljujući odnosima prema njima, stvaraju se one niti koje garantiraju nutarnje jedinstvo i osjećaj za stvarnost, tj. osobni identitet. Ako je bilo koji od roditelja odsutan, djetetu će biti mnogo teže izgraditi nutarnje jedinstvo. No ipak treba dodati, da sama prisutnost odnosno odsutnost oca u djetetovu životu nije dovoljno tumačenje za sve razvojne probleme. Ne postaju problematični odrasli sva ona djeca koja su rasla bez oca i obratno, neće sva djeca koja dolaze iz sredene obitelji, automatski postati harmonična, zrela odrasla osoba.

TEOLOGJA

Uloga oca u razvoju religioznosti

Je li generacija bez oca nužno i bez-božna? Naravno da je odgovor niječan, premda dijete može imati poteškoća na planu religioznog razvoja. Sumnjiva je ona psihologija koja uvijek nanovo zaključuje sa suverenom sigurnošću da je netko postao

ovakav ili onakav jer je imao ovakvu majku, ili ovakvog oca ili nije imao oca itd. Psiha ima i svojih samoobrambenih mehanizama koji su sposobni spasiti razvojni proces i onda ako okolnosti nisu idealne.

Kad je riječ o slici Boga, treba dodati još jedan korektor. Naša predodžba Boga nije jednostavna projekcija zemaljskog oca, nego razvoj pojma o Bogu također ima svoj autonomni dinamizam koji vodi mladog čovjeka prema sve autentičnijim slikama o Bogu. Naravno, stvarnost zemaljskog oca može utjecati na formiranje slike o Bogu, ali nije joj temelj. Štoviše, u razvojnu dinamiku slike o Bogu ulazi i majčinska slika. A u pozadini svega nalazi se naravna težnja svakog čovjeka za Bogom, kao odgovor na poticaje milosti. Možemo se sjetiti dramatičnog opisa Svetoga Augustina u svojim *Ispovijestima*, kako je tražio Boga izvana, ali on se nalazio u njemu. Mi Boga ne stvaramo, nego otkrivamo, jer ga nosimo u sebi.

Kad je riječ o vjeri, onda treba naglasiti da ne daje čovjek Bogu ime, nego Bog objavljuje svoje ime. U Starom zavjetu ime "Otac" upotrebljava se uvijek u kontekstu spasenja; nije plod religioznog iskustva Izraela. Ime otac uvijek označava jednu dijalošku prisutnost u konkretnom životu čovjeka. Ovo ime služi da se naznači Božji stav prema čovjeku. Sve to naznačuje da se ne radi o "religioznom sentimentalizmu", nego o Božjoj samoobjavi. Temelj je božanskog očinstva samodefinicija Boga. Boga ne treba "izmisliti", nego ga treba otkriti.

Razvojni put zrele religioznosti

Prema Freudu religija se može dostatno protumačiti kao "nostalgija za ocem". U svom djelu "Jedno sjećanje iz djetinjstva Leonarda da Vincija" analizira odnos da Vincija s njegovim ocem i smatra da je mogao otkriti, s jedne strane, tendenciju da "imitira" oca, jedna tendencija koja je bila definitivno štetna za kreativnost mladog Leonarda, s druge strane, revolt protiv oca i svakog autoriteta. Također na području religije, da Vinci je prešao s religije dogmi na potpuno osobnu religiju. U ovom je kontekstu formulirao Freud svoju poznatu tezu da osobni Bog psihološki nije ništa drugo doli zemaljski otac podignut na nebo. U sintezi, religija se može protumačiti kao sublimacija roditeljskih figura.

Antoine Vergote prihvaća Freudovu ideju sublimacije uz jednu značajnu korekciju. Sublimacija može protumačiti neke obli-

ke deformirane religioznosti, ali ne njezin nastanak, a još manje rađanje ideje o Bogu. Za razvoj istinske religioznosti ulazi u igru još jedan psihološki proces: potraga za smislom života. Radi se o percepciji vrijednosti. Ovo vrijedi na poseban način za kršćanstvo kao objavljenju religiju. Ne daje čovjek ime Bogu, nego Bog objavljuje sebe kao oca. To je proces suprotan sublimaciji do te mjere, da snažno korigira i deformacije uzrokovane sublimacijom. Spoznaja koja ispravlja eventualne krive predodžbe o Bogu jest otkriće njegove bezuvjetne ljubavi. Biti ljubljen kao put do smisla života.

Put prema punini ljudskosti vodi preko otkrića ljubavi, točnije, da smo voljeni. To je bit kršćanstva: objava Božje ljubavi prema čovjeku. Simbolički put do te ljubavi jest ljubav roditelja. Prije svega i iznad svega, dijete ima potrebu za *bezuwjetnim* prihvaćanjem, tj. ljubavlju koja sve prihvaća, koja ga zakriljuje i štiti bez obzira koliko ono stvara neugodnosti, ili znači teret. To je obično *majčinska ljubav*. Odgojitelji su uočili da dijete katkad namjerno postaje zločestim, vjerojatno gonjeno jednom nutarnjom sumnjom, tj. da potvrdi majčinu ljubav i onda ako je "zločesto". Katkad jedno dijete krade, jer čezne za ljubavlju; novac što ga uzima može služiti kao zamjena za ljubav koju stvarno traži. Majka je glavni horizont djetetova života; ako je u dubini svog bića dijete uvjereno da ga majka voli, početak će živjeti s osjećajem da je svijet mjesto sreće. Vjerojatno ništa nije toliko važno na putu prema kasnijoj zrelosti od sigurnosti bezuvjetne majčine ljubavi.

Ali kad se jednom stekla ta sigurnost na zadovoljavajući način, postaje važnom druga vrsta ljubavi: *uwjetovana ljubav*, tj. ljubav koja stavlja zahtjeve na dijete, koja osuđuje kad se dijete zlo ponaša, koja ga potiče da se ponaša dobro. To je *očeva ljubav*. Zapravo, povrh sigurnosti bezuvjetne ljubavi, uz nutarnje sigurnosti da je dijete voljeno zbog samoga sebe, djetetu je potrebna i sigurnost da njegovi zli impulsi i ponašanja, kojih se potajno boji, ali koje ne može još kontrolirati, neće biti dopušteni, nego će biti podložni kontroli i ispravljeni. Dijete cijeni vanjsku disciplinu kad zna da u pozadini stoji ljubav.

Suvremena psihologija ne bi se trebala bojati dublje proučavati Bibliju u kojoj nalazimo Boga i kao oca i kao majku. Kad Biblija govori o Bogu ocu, to je ime uvijek u službi označavanja Božjeg stava prema čovjeku, koji povijesno dijalogizira s njim, koji se objavljuje kao onaj koji je prisutan. U tom imenu uključena su obadva vida ljubavi: i majčinski i očinski. Tako nas uči

i *Katekizam Katoličke Crkve*. Nazivajući Boga ocem, jezik vjere izražava dva aspekta: da je Bog prapočelo svega i ima apsolutni autoritet, ali koji je istodobno sama dobrota i nježnost za svu svoju djecu. Ova nježnost božanskog očinstva može se izraziti također slikom majčinstva, koja još jače izražava Božji odnos prema svojoj djeci. (KKC N° 200 i dalje). Otkriće takvog Boga osnovni je pokretač zdravoga duhovnog života, a to je proces koji traje čitav život.

HAGIOGRAFIJA

Da je uloga oca u stvaranju slike o Bogu relativna, dokaz su mnogi velikani, osobito neki poznati sveci, koji nisu imali oca ili ga nisu poznavali, ili su imali “neugodnog” oca, a ipak su postali psihički zdrave osobe, dapače sveci.

Djeca grubog oca

Možemo se sjetiti da je sv. Franjo Asiški imao “hostilnoga” (grubog) oca. Po svim predviđanjima psihoanalize Franjo je trebao postati ateist, odbacujući i samu ideju o Bogu ocu, ili duševni bolesnik. No on je postao pjesnik Božje nježnosti. Sigurno da je u njegovoj religioznosti igrao ulogu konflikt s ocem, ali ne samo u negativnom smislu: njegov je otac imao veliku ulogu u oblikovanju duhovnosti svog sina. Ni sveti Augustin nije imao “nježnog oca”, a ipak je imao pozitivnu sliku o Bogu.

Mogli bismo ovdje spomenuti i dvije svete, koje su imale “neobičnog oca”. Otac sv. Terezije Avilske bio je autoritativan; suprotstavljao se Terezijinoj želji da stupi u samostan. Zbog toga ju je zatvorio u kuhinju da pere suđe, da tako zaboravi svoje religiozno maštanje. No Terezija se zbog toga nije izgubila na putu potrage za svojim Bogom koji je u Isusu uzeo lik prijatelja.

Druga draga svetica, koju od milja zovemo Mala Terezija, sveta je Terezija iz Lisieuxa. Kad se Terezija rodila, njezin je otac imao pedeset godina. Netko bi očekivao da će Terezija imati sliku Boga u liku djeda. Međutim, Bog je male Terezije sama nježnost, ali i zahtjevan, za razliku od djedova koji su obično popustljivi prema unucima.

Sin bez oca: Sveti Martin de Porres

Martin, iako sin jednoga španjolskoga plemića i jedne crkvi-rije iz Paname, koja je bila podrijetlom iz Afrike, nije imao sretno

djetinjstvo. Razlog bijaše boja kože njegova tijela; nije bio bijelac, već mješanac koji se rodio u Limi 9. prosinca 1579. Zbog toga ga ni vlastiti otac nije htio priznati za sina, a u matici je krštenih bio upisan kao »sin nepoznata oca«. Bila je to u svakom pogledu neopravdana diskriminacija, no tadašnje doba nije još imalo tako razvijen pojam o pravima čovjeka, kao što je to danas, barem u teoriji, u raznim dokumentima, poveljama i deklaracijama.

Martin je do osme godine živio siromašno u društvu svoje majke i sestrice koja se rodila dvije godine poslije njega. Valjda mu otac nije baš sasvim izgubio savjest jer ga je za neko vrijeme uzeo k sebi u Ekvador. Dječak je ondje proživio nešto vedrijih dana. No to je bilo kratko te je nakon toga bio opet prepušten samome sebi. Otac mu je, doduše, slao potreban novac da završi školu, ali prema njemu nije pokazivao neke naročite očinske ljubavi. Martin je osjećao veliku sklonost za medicinu pa je kod dvojice susjeda stekao prva saznanja o lijekovima i o onome što bismo mi danas nazvali ambulatnim liječenjem.

Kad je Martinu bilo 15 godina, pokucao je na vrata dominikanskoga samostana Svete krunice u Limi. Dominikanci su ga primili najprije kao svoga trećoredca te mu prepuštali poniznije poslove u svojoj zajednici. Brinuo se za čistoću kuće, često s metlom i krpom u ruci. On se velikodušno prihvaćao i najtežih i najneugodnijih poslova u kući.

Poglavari su napokon u Martinu otkrili divnu svetu dušu te su ga primili za pravoga člana. Pripustili su ga 2. lipnja 1603. i svečanim redovničkim zavjetima. On je i dalje kao brat pomoćnik radio sve moguće poslove u kući, a uz njih neprestano rastao i napredovao u svetosti pa ga je Gospodin obasuo izvanrednim karizmatičnim darovima: proroštvima, zanosima, liječenjem bolesnika, pa čak i bilokacijama, da je nekoliko puta čudesno u isto vrijeme bio prisutan na dva različita mjesta.

Kako se glas o njemu kao svecu veoma proširio, posjećivali su ga i pitali za savjet biskupi, teolozi, nositelji građanske vlasti. Posjećivao ga je u čeliji čak i sam španjolski potkralj. Ponizni je brat za vrijeme pošasti kuge neumorno dvorio bolesnike, subraću, a neke je od njih čudesno ozdravio. Svi su ga zbog njegovih djela milosrđa nazivali »Martin od ljubavi«.

Martin de Porres bio je velik prijatelj dvoje svojih svetih suvremenika: bili su to sv. Ruža Limska i sv. Ivan Macias. Njegov je utjecaj u Limi bio velik pa je pripomogao da se u Limi osnovalo jedno veliko sirotište. I tako je on, koji je dugo zbog rasnih

predrasuda bio pogrdno nazivan »pas mulat«, po Božjoj milosti, s kojom je vjerno surađivao, postao opće poštovana svetačka ličnost. Njegova smrt 3. studenoga 1639. i njegov pogreb bijahu pravi trijumf. Narod ga je prije službene beatifikacije, koja je bila 1837. i kanonizacije 1962., štovao kao sveca. Štoviše, on je postao jedan od najpopularnijih svetaca Latinske Amerike.

Papa Ivan XXIII. prigodom kanonizacije sv. Martina 6. svibnja 1962. izrekao je njemu u slavu ove divne pohvale: "Martin pokazuje svojim životnim primjerom da možemo postići spasenje i svetost onim putem što ga pokaza Krist Isus: ako, naime, najprije ljubimo Boga iz sveg svog srca, svom svojom dušom i svom svojom pameti; onda ako ljubimo svoje bližnje kao sebe same."

Kako je sv. Martin de Porres bio izvrstan brijač i uspješno obavljao tu službu, papa Pavao VI. proglasio ga je 1966. "prvotnim zaštitnikom svih brijača kod Boga, onih koji izrađuju perike, frizera i njima sličnih, sa svim liturgijskim počastima i povlasticama koje su povezane s tim". Papa je sve te obrtnike pozvao neka imaju uvijek pred očima "primjere ljudskosti i ljubavi, što im je ostavio njihov zaštitnik, pa da tako, dok se brinu za pošten ures tijela, traže i ljepotu duha".

Sveti Martin de Porres imao je fizičkog oca, ali mu on nije bio otac u psihičkom smislu. Zanimljiva je Martinova slika o Bogu: on je otac svih. To se zaključuje iz Martinove duhovnosti, po kojoj sve ljude smatra svojom braćom.

Otac bez sina: Sveti Josip

Svaki put kad je blagdan Svetog Josipa, propovjednik se nađe u nedoumici. Htio bi mnogo toga lijepoga reći o Svetom Josipu, ali kad počne razmišljati o temi, nestaje mu materijala. O Josipu znamo tako malo. Znamo da je bio zaručnik Blažene Djevice Marije i poočim Isusa. U kontekstu naših razmišljanja o ulozi oca u razvoju djeteta ne moramo se zabrinuti zbog nedostatka podataka o svetom Josipu. U životu svetog Josipa ima jedna značajna okolnost koja ga svrstava u prvi red svih očeva. Jer kad govorimo o ocu, onda govorimo o njegovoj psihičkoj funkciji prema djetetu i majci tog djeteta.

Josip je znao biti silno *zabrinut za Dijete*. Žurno je ustao usred noći da spasi Dijete i Majku od ubojitog bijesa zločestog kralja Heroda. A kad je mladi, 12-godišnji Dječak ostao u Hramu bez znanja svojih roditelja, Marija, njegova Majka na prvom

mjestu spominje upravo Josipa da je njegov otac i ona, majka, bili jako zabrinuti za njega.

Poruka je svetog Josipa svim očevima "zabrinuta ljubav". Mogli bismo govoriti i o angažiranoj ljubavi. To je osnovna psihička funkcija svakog oca. Koristilo bi napraviti duboku psihološku analizu odnosa između svetoga Josipa i malog Isusa s obzirom na razvoj muškog identiteta dječaka i mladića Isusa, ali isto tako razvojni put Isusove slike o Bogu kao ocu. Vrhunac tog procesa imamo u vrtu uskrsnuća, kad Isus govori Mariji Magdaleni o njihovu ocu i o svom Ocu. Sveti je Josip bio put do te slike.

ZAKLJUČAK

U ovom smo glasnom razmišljanju govorili o stvarnosti očeve uloge u psihičkom i duhovnom razvoju djece. Nastojali smo izbjeći dvije krajnosti: dramtizirati odsutnost oca iz suvremenog svijeta mladih. Istina je, mladi ljudi, osobito dječaci, sve manje imaju prigodu upoznati izbliza muške modele. U prošlosti u osnovnoj školi to je bio učitelj, u srednjoj su školi bili nastavnici, na sveučilištu profesori, na vjeronauku svećenici. Danas su mnoge od tih službi prešle u ženske ruke: u osnovnoj školi imam učiteljicu, u srednjoj školi nastavnice, na sveučilištu profesorice, a na vjeronauku katehistice. Reklo bi se da su muške figure identifikacije ostale uglavnom samo u svijetu športa, premda i tu ima promjena.

Druga je krajnost u tome što pripišemo nerealne uloge očevima u razvoju i odgoju djece, osobito sinova. Svijet je pun ratne siročadi, djece koje nikad nisu upoznala svog oca, ili ga izgubila u ranom djetinjstvu, a ipak se nisu izgubila na svome razvojnem putu do zrelosti.

Na kraju moramo se vratiti osnovnoj istini naše vjere: Bog je stvorio čovjeka, muškarce i žene i povjerio im je zadaću da rađaju potomke. Ljudska se narav nije promijenila od prvoga stvaralačkog čina koji pripada Bogu. U mušku psihu upisan je imperativ kako je stvoren da bude otac. Prepustimo nešto i Bogu, jer dobri će Otac čuvati našu djecu da se ne izgube ni onda, kad njihov otac nije na visini svog poziva i zadaće.